

Fokwaarden voor graasgedrag nog toekomstmuziek

De roep om koeien meer uren weidegang aan te bieden klinkt steeds luider. Maar welk type koe gedijt nou het best bij veel weidegang? Alleen technische kengetallen als persistentie, vruchtbaarheid en beengebruik zijn niet genoeg om de ideale weidekoe te fokken, zeggen specialisten. Ook de intrinsieke motivatie van een koe om te grazen speelt een rol.

TEKST INGE VAN DRIE

Weidende koeien: in het Groene Hart zijn ze niet weg te denken uit het landschap. In het Zuid-Hollandse veenweidegebied weiden melkveehouders hun koeien volop. Ruim negentig procent van de koeien gaat er 's zomers de wei in. Daarmee is het een van de gebieden met het hoogste percentage weidende koeien. 'De veehouders

in dit gebied hebben al heel lang geselecteerd op weidekoeien', zegt Tonnie Vissers, specialist veestapelmanagement bij CRV. 'Het gaat vaak om bedrijven waar gras ook in de winter het hoofdbestanddeel van het rantsoen vormt. De kwaliteit van het voer wisselt veel meer dan op bedrijven die een tmr-rantsoen voeren. Dat vergt wat van koeien.'

Hielke de Rooij: ‘De koeien moeten niet gaan trutten, het moeten weiders zijn’

De ideale Nederlandse graaskoe? Die bestaat niet, zeggen melkveehouders Hielke en Hanny de Rooij uit Wadenhoijen. ‘Daarvoor variëren de beweidingssystemen in Nederland te veel’, geeft Hielke aan. Maar binnen hun eigen systeem van Nieuw Nederlands Weiden hebben ze wel duidelijk voor ogen welk type koe ze het liefst melken. ‘We hebben een kleine huiskavel met zeven koeien per hectare. Onze koeien draaien de hele zomer hetzelfde rondje. Mooi etgroen krijgen ze niet altijd en bij regen moeten ze gewoon aan de bak. En ook als het gras wisselt in samenstelling, moeten ze het kunnen omzetten in melk. We willen daarom geen koeien die gaan trutten, het moeten weiders zijn’, vertelt Hielke.

De Betuwse melkveehouders hebben daarnaast een hekel aan koeien die te mager zijn. ‘We zoeken koeien met een spiertje, maximaal 1,45 meter groot en met goed beenwerk. Daarbij moeten ze gemakkelijk 9000 kg melk kunnen geven met 4,70% vet en 3,70% eiwit.’

Een F1-kruising tussen zwartbont en jersey

past heel goed in dat systeem, vinden Hielke en Hanny. ‘De oudste is nu vijfdekalfs en een plezier om te melken: een echte volhouder zonder abnormale pieken en met heel sterke benen.’ In de van oorsprong zwartbonte veestapel met 185 melk- en kalfkoeien neemt het aandeel jersey daarom gestaag toe. Zeven-tig procent van de veestapel krijgt een wit-blauwstier als partner, maar op goede zwartbontkoeien gaat gesekst sperma van een jerseystier.

De beste F1-kruislingen combineren Hielke en Hanny vervolgens met brown swiss. ‘Binnen nu en een jaar komen de eerste driewegkruislingen aan de melk. Die zitten iets steviger in elkaar dan de F1’s die soms nog wat te melktypisch zijn. De driewegkruislingen zijn net een paar kilo zwaarder. Die willen we dan straks gaan kruisen met gesekst sperma van een zwartbontstier die minstens 1000 kilo melk vererft.’

Hielke en Hanny zetten alleen gesekst sperma van A2A2-stieren in, liefst stieren voorzien van dochterinformatie en met een plusje voor eiwit.

En selecteren op koeien die niet truttig zijn? Dat is vooral een kwestie van opvoeding, denkt Hielke. Hij streeft ernaar dat het jongvee twee jaargangen naar buiten gaat. ‘Een keer als ze zo’n zes tot acht maanden oud zijn en als ze eenmaal drachtig zijn. Bij het jongvee hebben we een systeem van standweiden. Ze lopen nu sinds 1 april dag en nacht buiten. We strooien wel kunstmest tussendoor, maar over drie weken gaat we het perceel waar ze lopen pas voor de eerste keer uitmaaien. Zo raken ze vanzelf afgehard.’

Zwartbontkoeien voeren de boventoon op deze weidebedrijven, al ziet Vissers in het stiergebruik wel dat de veehouders accentverschillen leggen. ‘Ze streven niet naar een maximaal aantal kilo’s melk, maar kiezen vaker voor gehalterijkere stieren met een hoge persistentie. Ze willen geen koeien die pieken, maar koeien die persistent produceren’, zegt Vissers. Ook vruchtbaarheid is zo’n kenmerk waar weidebedrijven meer dan gemiddeld op letten. ‘Niet omdat deze bedrijven per se seizoensgebonden produceren, zoals in Nieuw-Zeeland, maar meer omdat de koeien door de wisselende graskwaliteit meer conditie verliezen dan op tmr-bedrijven. Het is daardoor vaak lastiger om de koeien drachtig te krijgen.’

Tops succesvol op weidebedrijven

Weidebedrijven kiezen daarnaast vaak voor niet te grote koeien met een brede voorhand, een goede conditie en sterk beengebbruik. ‘Een stier als Tops deed het goed op weidebedrijven en heeft er veel honderdtonners gebracht’, weet Vissers. ‘Atlantic heeft er ook goede zaken gedaan, al zijn de Atlantic dochters niet echt klein. Nu zien we dat in het Groene Hart bijvoorbeeld Magister en Mauro veel kansen krijgen.’

In haar stieraanbod heeft CRV zelfs een aparte categorie ingeruimd voor grazingstieren, die zijn gerangschikt op de zogenaamde graslandindex. Deze index zet stieren op volgorde op basis van een aantal kenmerken die de geschiktheid voor beweiden weerge-

ven. ‘Stieren met een goede vruchtbaarheid, persistentie, beengebbruik, conditie en een niet te royale hoogtemaat komen ervoor in aanmerking’, legt Vissers uit, die ook wijst op de index Better Life Gezondheid. ‘Veel van de kenmerken die voor weidekoeien belangrijk zijn, zitten ook in deze index, zoals klauwgezondheid en ketose. In gebieden als Oost-Brabant waar de melkveehouders intensiever boeren, zien we juist meer aandacht voor Better Life Efficiëntie.’

Intrinsieke motivatie om te grazen

Vruchtbaarheid, persistentie, beengebbruik. Alleen technische kengetallen als deze zijn wat Frank Lenssinck betreft niet genoeg om de ideale weidekoe te fokken. Ook de sociale component speelt een rol, aldus de directeur van het Veenweiden Innovatiecentrum (VIC). ‘Ik noem het ook wel de intrinsieke motivatie van een koe om te grazen. Zo zagen we in Zegveld bij een proef met hoogdrachtig jongvee dat jerseypinken meer laagkwalitatief gras opnamen dan holsteinpinken. Sommige dieren zijn simpelweg meer bereid om te grazen dan andere koeien. Die zijn heel gretig en hebben die intrinsieke motivatie om te gaan grazen. Mijn droom is dat daar ooit een fokwaarde voor komt.’

Zover is het nog niet, weet Kees van Reenen, senior-onderzoeker bij Wageningen Livestock Research. Voor het project Amazing Grazing heeft hij op de Dairy Campus onderzoek gedaan naar het graasgedrag van koeien. ‘Door sensoren konden we tijdens

▲
Sommige koeien besteden
meer tijd aan grazen
dan andere koeien

het hele graasseizoen 24/7 de graastijd van koeien meten. Daaruit blijkt dat koeien aanzienlijk van elkaar verschillen in de hoeveelheid tijd per dag die ze besteden aan grazen. En die verschillen zijn constant: koeien die in april relatief veel grazen, doen dat in september ook. Eigenschappen van de individuele koe lijken dus mede de drang tot grazen te bepalen.'

Sociale koe lijkt betere weidekoe

Die graastijd heeft bovendien een positieve relatie met grasopname, zo haalt Van Reenen een resultaat van andere onderzoeken binnen Amazing Grazing aan. 'Koeien met een lange graastijd hadden ook een hoge grasopname.'

Verrassender is dat het gedrag van de individuele koe in het koppel ook iets lijkt iets te zeggen over de graastijd, zo ontdekte Van Reenen. 'Je hebt synchrone en asynchrone koeien. Synchrone koeien doen wat de meeste koeien doen. Als het merendeel van het koppel bijvoorbeeld graast of ligt, zal een synchrone koe dat ook doen. We hebben aangetoond dat deze synchrone koeien langer grazen dan asynchrone koeien die hun eigen gang gaan.'

In het verlengde daarvan blijkt ook de afstand tussen koeien onderling iets te zeggen over de graastijd. 'Koeien die minder afstand houden tot hun koppelingen en dicht bij elkaar blijven, zijn synchrone en grazen gemiddeld genomen langer', merkte Van Reenen. 'Het zijn allemaal aanwijzingen dat een weidekoe een bepaald gedragsprofiel heeft. Het idee is

dat een sociale koe een betere weidekoe is', zegt hij voorzichtig. Om daar in de fokkerij iets mee te kunnen is het nog veel te vroeg, geeft de onderzoeker aan. 'We hebben dit nu bij een beperkt aantal koeien onderzocht. Om fokwaarden te kunnen berekenen, zou je dit onderzoek met nog veel meer koeien moeten doen. En je zou de resultaten moeten kunnen vertalen in kenmerken die gemakkelijk bij grote aantallen dieren te meten zijn.'

Ook uit Zwitsers onderzoek blijkt dat er verschil is in graasgedrag van koeien, zo haalt Frank Lenssinck aan. 'Je hebt select feeders en bulk feeders. Select feeders lopen veel, zoeken het lekkerste stukje gras en peuzelen dat op. Bulk feeders beginnen meteen met grazen en vreten alles op wat ze tegenkomen.' Het hangt volgens Lenssinck van de omstandigheden af welk type koe wenselijk is. 'Bij een hoogkwalitatieve wei met veel raaigras leidt selectie tot meer beweidingsverliezen. Dan wil je bulkfeeders. Maar heb je kruidenrijk grasland, dan moet de koe meer op zoek naar een hoogwaardig rantsoen en ben je beter af met select feeders.'

Voeropname ook in de wei meten

Lenssinck is een warm pleitbezorger voor meer onderzoek naar graasgedrag. 'We verplichten veehouders om te weiden, maar we doen er te weinig aan in de selectie van koeien.' Zo zou hij het liefst zien dat onderzoek naar voeropname ook bij beweiding plaatsvindt. 'Als je voeropname alleen binnen meet, zie je niet of een koe een grazer is: of ze zelf in staat is het gras te verzamelen.'

Fokken op graasgedrag mag dan nog toekomstmuziek zijn, toch ziet Frank Lenssinck ondanks gebrek aan harde kengetallen wel kansen voor veehouders om nu al te selecteren op dat gedrag. Natuurlijke selectie, noemt hij het. 'Lopend door het land zie je snel genoeg koeien die echt met weiden bezig zijn. Ze kijken je nauwelijks aan en zijn heel actief met hun vak bezig. Van koeien die je langer dan twee minuten aankijken kun je beter geen kalfje aanhouden. Dat geldt ook voor een koe die meteen gaat liggen als ze de weide in gaat. Je moet koeien hebben die tijdens het ophalen nog snel wat happen gras nemen. Die hebben echt de wil om weidegras op te nemen.'

Moeilijk beweidingssysteem

Goed grazen is bovendien te leren, zegt Lenssinck, ook al meent hij dat Nederland een van de moeilijkste beweidingssystemen ter wereld heeft. 'De koeien krijgen de helft van het ruwvoer binnen en de andere helft buiten. Sommige koeien weigeren dan om weidegras te vreten en gaan bij de draad staan wachten tot ze naar binnen mogen. Die koeien krijgen zo de kans om het volledige rantsoen op stal op te nemen. En de volgende dag doen ze dat geheid weer.' In dat systeem krijgen niet-vretende koeien een kans ten koste van andere koeien, stelt Lenssinck. 'Terwijl we juist koeien willen die volle bak blijven weiden. Bestaat het grootste deel van het rantsoen uit weidegras, dan zullen koeien die niet bereid zijn buiten te vreten, door de mand vallen. Dan daalt de melkproductie en selecteert zo'n koe zich vanzelf uit.' |